

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะเป็นการสรุปผลการศึกษาคำสอนของชุมชนชาวไทยวนบ้านยางหลวง โดยมีการนำเอาผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ในทุกๆ ด้านมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะนโยบายและมาตรการในการอนุรักษ์ชุมชน ตลอดจนการแก้ไขสภาพปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนในปัจจุบันและอนาคต

8.1 สรุปคุณค่า และเอกลักษณ์ของชุมชนชาวไทยวนบ้านยางหลวง

จากการศึกษาถึงพัฒนาการของชุมชนชาวไทยวนบ้านยางหลวงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่าชุมชนชาวไทยวนบ้านยางหลวงมีปัจจัยทางกายภาพที่เป็นบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจในการเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยวนเนื่องจากชาวไทยวนเป็นสังคมเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและรักความสงบประกอบกับความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของเมืองแจ่ม ดังนั้นจึงเกิดการอพยพผู้คนทั้งที่มาจากแดนไกลในสิบสองปีนนาตลอดจนกลุ่มคนที่หลบหนีภัยสงครามเข้ามาตั้งรกรากกันบนผืนแผ่นดินที่ราบระหว่างหุบเขาแห่งนี้จนเกิดเป็นชุมชนใหญ่น้อยที่ถูกโอบล้อมไปด้วยภูเขาและความสมบูรณ์ทางธรรมชาติต่างๆ ที่เอื้อต่อการดำรงชีพมาหลายชั่วอายุคนแล้ว จนมาถึงในยุคปัจจุบัน ปัจจัยภายนอกได้เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านต่างๆ ภายในชุมชนและเมืองแม่แจ่ม ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจที่เปลี่ยนจากการทำเกษตรกรรมเพื่อยังชีพมาเป็นเพื่อการค้ามากขึ้น ตลอดจนโครงสร้างทางด้านสังคมที่มีรูปแบบวิถีชีวิต คติความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงามแต่เริ่มมีค่านิยมสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงทางองค์ประกอบโครงสร้างทางด้านกายภาพทั้งในระดับชุมชนและในระดับเมืองแม่แจ่มที่มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งจากการศึกษาถึงรูปแบบ และเอกลักษณ์ทางด้านองค์ประกอบโครงสร้างทางกายภาพที่ปรากฏภายในพื้นที่ชุมชน อันประกอบไปด้วยรูปแบบในการเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐาน สถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบโครงสร้างทางกายภาพที่สำคัญที่ก่อให้เกิดคุณค่าภายในชุมชน โดยองค์ประกอบโครงสร้างทางด้านต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นล้วนมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดบทบาทของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งหากจะพิจารณาจากพัฒนาการที่เกิดขึ้นภายในชุมชนแล้ว พบว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจะเป็นไปในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติของชีวิต ซึ่งทำให้โครงสร้างหลักๆ ของชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ไม่ถูกกระทบกระเทือนมากนัก และยังสามารถที่จะคงสภาพโครงสร้างของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกเข้ามาถึงเมืองแม่แจ่มและชุมชน

แต่ก็มีได้กระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่เท่าใดนัก หากแต่นโยบายทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เข้ามามีบทบาทและเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางกายภาพ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วจากการพัฒนาโดยไม่เข้าถึงระบบการอยู่และระบบนิเวศที่มีคุณค่าที่มีอยู่เดิม นั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องพิจารณาร่วมกัน แต่ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุยังคงมีค่านิยมที่จะดำเนินชีวิตในรูปแบบดั้งเดิมที่เคยมีมาโดยสามารถประยุกต์เอาความเจริญทางด้านต่างๆ ที่เข้ามาสู่ชุมชนมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตรูปแบบเดิมที่เคยเป็น ทำให้ชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงยังสามารถที่จะดำรงรักษาความมีอัตลักษณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี หากเพียงแต่ควรมีการพิจารณาถึงข้อเสนอแนะนโยบายและมาตรการต่างๆ ในการอนุรักษ์ชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงที่เป็นไปอย่างเหมาะสมและเข้าถึงระบบการอยู่ของชุมชนเพื่อเก็บรักษาสິงดั้งเดิมเหล่านี้ให้คงอยู่และถ่ายทอดสู่ลูกหลานต่อไปในอนาคต ซึ่งสามารถสรุปได้โดยรวมดังนี้

8.1.1 พัฒนาการของชุมชน

พัฒนาการของชุมชนมีลักษณะค่อยเป็นไปโดยในช่วงแรกเมื่อหลายร้อยปีก่อนหน้านี้เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าลัวะมาก่อน และต่อมาเมื่อมีกลุ่มชนชาวไตยวนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยกันมากขึ้นด้วยลักษณะภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์บนผืนแผ่นดินนี้ประกอบกับการลบลี้นภัยสงครามทำให้ชาวลัวะซึ่งรักความสงบได้อพยพกลุ่มชนของตนเองไปยังในป่าที่มีการตั้งถิ่นฐานที่ไกลออกไป การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านต่างๆ ภายในชุมชนเป็นไปเรื่อยๆ ตามธรรมชาติของชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไตยวนที่มีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรม จนมาในยุคหลังที่ปัจจัยภายนอกเข้ามาส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านต่างๆ ภายในพื้นที่ชุมชน เช่น การพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ตลอดจนการติดต่อค้าขายระหว่างเมืองเป็นไปด้วยความสะดวกมากขึ้น การออกไปทำงานและการส่งบุตรหลานไปเรียนในเมืองมีมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางด้านสังคมภายในชุมชน และโดยเฉพาะนโยบายรัฐที่เข้ามาส่งเสริมด้านการค้าและการท่องเที่ยวทำให้บ้านเมืองในเมืองแม่แจ่มและชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงเริ่มมีการขยายตัวอย่างไร้ทิศทางซึ่งควรต้องรีบมีการเสนอแนะนโยบายและควบคุมรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเมืองแม่แจ่มและชุมชนเป็นอย่างดี

8.1.2 องค์ประกอบทางกายภาพ

8.1.2.1 รูปแบบ และเอกลักษณ์ทางการตั้งถิ่นฐาน

เป็นชุมชนที่มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแยกเช่นชาวไตยวนในอดีตได้อย่างชัดเจน โดยมีการเลือกที่ตั้งชุมชนหรือกลุ่มบ้านบนที่ราบระหว่างหุบเขาและที่ราบริมแหล่งแม่น้ำ

เพื่อเว้นพื้นที่ไว้สำหรับการทำการเกษตร ทำให้มีไร่นาอยู่โอบล้อมกลุ่มบ้าน และพื้นที่สุดเขตเกษตรกรรมจะเป็นที่ตั้งของป่าชุมชนอันเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของชุมชนที่ทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลรักษาอย่างหวงแหน ลักษณะของกลุ่มบ้านที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นกลุ่มบ้านที่ทอดตัวยาวเกาะไปตามถนนสายหลักที่ตัดผ่านบริเวณหมู่บ้านลัดเลาะไปตามสภาพภูมิประเทศ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางให้กับชุมชนในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ และภายใต้รูปแบบในการดำเนินวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันกับชุมชนที่เกิดขึ้นโดยรอบในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกันย่อมส่งผลให้เกิดความเชื่อมโยงและการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนมาช้านาน

8.1.2.2 รูปแบบ และเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม

มีรูปแบบและเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของเรือนพื้นถิ่นชาวไถยวนได้อย่างชัดเจน คือมีการวางผังและออกแบบพื้นที่ใช้สอยที่สามารถตอบรับกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งพื้นที่ใช้งานหลักประกอบด้วยชานบันได เติ้น เรือนนอนซึ่งแยกหลังต่างหากกับเรือนครัว และได้ถุนเรือนซึ่งเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ให้กับบ้านมากที่สุดเพราะใช้เป็นทั้งที่พักผ่อน เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร ตลอดจนใช้เป็นที่ทอดผ้ายามว่างเว้นจากการไปไร่นา ลักษณะวัสดุก่อสร้างเรือนภายในชุมชนส่วนมากเป็นเรือนไม้จริงที่แสดงออกถึงความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

8.1.2.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

เมื่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นในยุคปัจจุบันย่อมส่งผลให้เกิดการขยายที่ดินทำกินเพื่อการประกอบอาชีพ แต่การขยายที่ดินทำกินโดยบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อทางด้านสิ่งแวดล้อมตามมา ตลอดจนส่งผลเสียต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีมาตั้งแต่สมัยอดีตได้ ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ ในการอนุรักษ์ชุมชนที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

8.1.3 องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ และสังคม

8.1.3.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

การดำเนินวิถีชีวิตภายใต้รูปแบบของสังคมเกษตรกรรมของชาวไถยวนบ้านยางหลวงที่มีมาตั้งแต่อดีต ส่งผลรายได้หลักที่เกิดภายในชุมชนก็คือ รายได้จากพืชผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะการทำนาข้าว และการทำไร่หมุนเวียน โดยมีอาชีพเสริมที่บางครั้งครอบครัวทำเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนเลยก็คือ หัตถกรรมการทอผ้าขึ้นต้นจกสายโบราณที่ขึ้นชื่อให้กับเมืองแม่แจ่ม

8.1.3.2 รูปแบบประเพณี ความเชื่อ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมภายในชุมชน

งานประเพณีหรือความเชื่อต่างๆ ที่คนภายในชุมชนยึดมั่นและศรัทธาล้วนมีบ่อเกิดมาจากความเชื่อถือและศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นหลัก ประกอบกับการเป็นสังคม

เกษตรกรรม รูปแบบงาน พิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงเกี่ยวข้องกับดิน ฟ้า อากาศ ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นโดยเชื่อว่ามีส่วนต่อบันดาลให้เกิดความเจริญ ความสุขให้กับครอบครัว วัด และหมู่บ้าน ดังนั้นวิถีชีวิตของคนภายในชุมชนจึงเป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องตามฤดูกาล โดยมีรูปแบบงานประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดระบบกิจกรรมขึ้นภายในชุมชนเป็นประจำทุกปี

8.1.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง คน กิจกรรม และการใช้พื้นที่ภายในชุมชน

จากการที่ชุมชนบ้านยางหลวงมีวิถีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หรือฤดูกาล จนส่งผลให้ระบบกิจกรรม และการใช้พื้นที่ของคนในชุมชนมีความสอดคล้องกันกับวิถีชีวิต โดยมีรูปแบบของระบบกิจกรรม และการใช้พื้นที่ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพื้นที่ที่มีการใช้งานในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ยังคงอยู่ภายในบริเวณชุมชน และบริเวณรอบๆ ชุมชน โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพทำการเกษตรเกือบทั้งหมู่บ้านจึงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการไปไร่นาเกือบทุกวัน โดยมีพื้นที่สาธารณะที่เป็นศูนย์กลางให้กับคนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันกัน คือพื้นที่บริเวณวัดยางหลวง ซึ่งใช้เป็นทั้งพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาตลอดจนใช้เป็นพื้นที่จัดงานตามวาระสำคัญประจำหมู่บ้าน เช่น นัดประชุมคนในหมู่บ้าน หรืองานเทศกาลต่างๆ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่บริเวณใต้ถุนบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกใช้งานบ่อยที่สุดตั้งแต่เก็บของ ทอผ้า นั่งเล่นนอนเล่น เพื่อพักผ่อนในช่วงกลางวัน ซึ่งนับได้ว่าเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ที่รองรับกิจกรรมของคนภายในบ้านอยู่บ่อยครั้ง

8.2 ข้อเสนอแนะนโยบายและมาตรการในการอนุรักษ์ชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวง

จากการศึกษาพัฒนาการเพื่อทราบถึงโครงสร้างของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนการศึกษาถึงรูปแบบ และเอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ วิถีชีวิต และสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงคุณค่าภายในชุมชน เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาทำการวิเคราะห์ถึงศักยภาพ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งในการที่จะเสนอแนะนโยบาย และมาตรการในการอนุรักษ์ชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงให้เป็นไปอย่างยั่งยืน อาจต้องวิเคราะห์ไปถึงบริบทโดยรอบพื้นที่ซึ่งอยู่ในระดับภาพรวมของเมืองแม่แจ่ม โดยปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เมืองแม่แจ่มและชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงเป็นเมืองที่มีการอนุรักษ์ได้อย่างยั่งยืนสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

8.2.1 นโยบายระดับชาติ

รัฐบาลควรมีแผนพัฒนาที่ชัดเจนโดยมีนโยบายในการกำหนดให้เก็บรักษาเมืองประวัติศาสตร์ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย โดยให้ทิศทางการพัฒนาเมืองแต่ละเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่จะส่งเสริมให้มีการเก็บรักษาเมืองเก่าให้อยู่เพื่อเป็นสมบัติระดับชาติ และการพัฒนาที่กลมกลืนกับการเก็บรักษาเมืองประวัติศาสตร์ ในการไม่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาสมัยใหม่ในเขต

พื้นที่เมืองเก่าทำให้อัตราการเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและพัฒนาในแนวตั้งมีน้อยกว่าเมืองที่มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด ดังเช่นที่รัฐบาลญี่ปุ่นตัดสินใจซื้อซากปรักหักพังของพระราชวังเฮโจ¹ (Heijo Palace) มาจากเอกชนในปี ค.ศ. 1963 แล้วบูรณะใหม่ นับเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงนโยบายในการเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้เป็นจริงที่ดีที่สุดตัวอย่างหนึ่ง

8.2.2 นโยบายระดับเมือง

การออกกฎหมายอนุรักษ์เมืองเก่าในระดับประเทศจะช่วยส่งผลให้ผู้บริหารเมืองและประชาชนเกิดการความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญของเมืองของตน โดยสามารถออกกฎบัญญัติระดับเมืองเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์เมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีสายตาวัดที่กว้างไกลในการออกกฎเกณฑ์ร่วมกับการผลักดันประชาชนให้เห็นคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนตนเอง เพื่อนำไปสู่นโยบายการเก็บรักษาเมืองและภูมิทัศน์ของเมือง ซึ่งจะส่งผลให้ลูกหลานได้รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้อยู่ในเมืองนั้นในภายภาคหน้า

8.2.3 การออกกฎหมายส่งเสริมเกี่ยวกับการรักษาเมืองเก่า

8.2.3.1 กฎหมายที่ส่งเสริมการเก็บรักษาเมืองเก่า การที่รัฐมีนโยบายที่จะเก็บรักษาเมืองเก่า หากไม่มีกฎหมายรองรับก็ยากที่จะทำให้นโยบายเป็นจริงได้ ดังนั้นรัฐจะต้องให้ความสำคัญของการเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรม โดยต้องมีการออกกฎหมายเพื่ออนุรักษ์อาคารที่มีความสำคัญที่สื่อถึงวัฒนธรรมของชาติ โดยเทศบาลอาจออกเป็นเทศบัญญัติต่างๆ ที่เกื้อหนุนให้เกิดการเก็บรักษาอาคารและย่านเก่า โดยเฉพาะทัศนียภาพของเมือง

8.2.3.2 กฎหมายที่ระบุนโยบายของผู้บริหารและประชาชน ควรมีการออกกฎหมายที่ระบุถึงภาระหน้าที่ของผู้บริหารเมืองกับประชาชนในฐานะพลเมืองอย่างชัดเจน เช่น เทศบัญญัติว่าด้วยทัศนียภาพเมืองแม่แจ่ม โดยกำหนดให้นายกเทศมนตรีจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำในการสร้างทัศนียภาพของเมืองควบคู่ไปกับการประสานการดำเนินงานเกี่ยวกับสาธารณูปโภคหรือสาธารณประโยชน์ ให้สอดคล้องกับแผนหลักว่าด้วยการสร้างทัศนียภาพของเมือง และระบุว่านายกเทศมนตรีต้องขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานท้องถิ่นอื่นๆ

โดยเทศบัญญัติดังกล่าวต้องมีการระบุนโยบายของประชาชนให้ชัดเจนด้วยเช่นกัน เช่น ประชาชนต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของเทศบัญญัตินี้ และให้ความร่วมมือกับเทศบาลเพื่อให้นายกเทศมนตรีสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเมื่อผู้บริหารและประชาชนมี "หน้าที่" ที่จะต้องปฏิบัติ จึงทำให้ข้อความที่ปรากฏในกฎหมายนี้ได้รับการปฏิบัติทั้งสองทางและทำให้กฎหมายนี้มีความ "ศักดิ์สิทธิ์" ขึ้น

¹ ดวงจันทร์ อภากรัชม์ เจริญเมือง, เมืองยั่งยืนในเอเชีย แนวคิดและประสบการณ์จากเมืองนาราและนาฮัล (เชียงใหม่: หจก.เชียงใหม่โรงพิมพ์และศิลป์, 2547), หน้า 177.

8.2.4 วิสัยทัศน์การผังเมืองที่ชัดเจน

ภายใต้ของกฎหมายผังเมืองอาจกำหนดให้ชุมชนบนพื้นที่ราบในเมืองแม่แจ่ม เป็นพื้นที่ส่งเสริมความเป็นเมือง และพื้นที่ควบคุมความเป็นเมือง ซึ่งจะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทาง โดยกำหนดให้มีย่านต่างๆ ที่ชัดเจนเพื่อทำให้เมืองมีพื้นที่เพื่อการพัฒนาสมัยใหม่กับพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ที่แยกออกจากกันโดยเด็ดขาด ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการเก็บรักษาเมืองที่ดี ยิ่งขึ้น เช่นการออกผังเฉพาะในการเก็บรักษาพื้นที่ชุมชนชาวไทยวนบ้านยางหลวงโดยครอบคลุมถึงพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง

8.2.5 สนับสนุนระบบการรวมกลุ่มและการควบคุมทางสังคม

เนื่องจากภายในชุมชนชาวไทยวนบ้านยางหลวงมีการจัดตั้งองค์การบริหารรวมกลุ่มไปตามความถนัดในด้านการประกอบอาชีพภายใต้โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มีระบบการบริหารจัดการโดยคนในชุมชนเอง ซึ่งในส่วนนี้ควรมีการผลักดันสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้ามามีหน้าที่ในการช่วยกันดูแลพื้นที่ชุมชนที่ตนเองอาศัย โดยอาจกำหนดให้แต่ละคนในชุมชนจะต้องเสียค่าสมาชิกเพื่อนำไปใช้จ่ายในการดูแลรักษาชุมชนของตนเอง และทุกคนต้องมีการกิจที่จะต้องมามีส่วนร่วมในการประชุมความคิดเห็น รวมทั้งร่วมแรงกันในการดูแลพื้นที่สาธารณะ เช่น การทำความสะอาดลานวัด การจัดเก็บขยะที่นำกลับไปใช้ใหม่แล้วขายเอาเงินมาใช้จ่ายในกิจกรรมของกลุ่มนั้นๆ เป็นต้น ซึ่งการผลักดันในลักษณะนี้จะช่วยส่งผลให้คนในชุมชนมีสำนึกต่อชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ในระดับสูง และเห็นว่าภารกิจของประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มคือการดูแลสังคมของตนเองให้ดี ที่นับเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งถ้าหากใครไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชนก็จะถูกมองจากสมาชิกคนอื่นๆ ว่าแปลกแยก ทำให้คนผู้นั้นรู้สึกอาย การรวมกลุ่มในลักษณะนี้หากมีโครงการอะไรที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนก็อาจเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถกระจายข้อมูล และระดมความคิดเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.2.6 การสนับสนุนกระบวนการสร้างสรรค์เมือง

ผู้บริหารอำเภอแม่แจ่มควรสร้างความตื่นตัวในการเก็บรักษาเอกลักษณ์ของเมืองที่มีมายาวนานเพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและนำไปสู่การเก็บรักษาอาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสังคม ตลอดจนการเก็บรักษาภูมิทัศน์เมืองให้คงอยู่เหมือนในอดีต นอกจากนั้นควรมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมต่างๆ เช่น การสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านภาษาล้านนา โดยมีชมรมหรือกลุ่มสืบทอดภาษาล้านนาที่เปิดสอนเป็นประจำที่วัดในวันเสาร์อาทิตย์ เพื่อส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้มีการสืบทอดวิธีการเขียน การอ่านภาษาล้านนาเพื่อเรียนรู้เรื่องราวที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้บนคัมภีร์ใบลานเป็นภาษาล้านนาอย่างมากมายตามวัดต่างๆ ในเมืองแม่แจ่ม รวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมให้คนในเมืองแม่แจ่ม และเด็กๆ ในแต่ละโรงเรียนมีการแต่งกายชุดพื้นเมืองเป็นประจำทุกสัปดาห์ การสืบทอดประเพณีการดักข้าวล้านนาตร พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า การบูชาหอ

เสื้อเมืองและหอเสื้อบ้าน การทอผ้าจีนตีนจกแบบโบราณ การก่อสร้างอาคารโดยใช้เทคนิควิธีแบบเก่า ๆ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการสร้างสรรค์เมืองนี้สามารถทำให้เมืองแม่แจ่มและชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงสามารถธำรงเอกลักษณ์ของตนไว้ได้ต่อไปจนถึงรุ่นลูกหลาน

โดยการดำรงอยู่ของสังคมและวัฒนธรรมของเมืองแม่แจ่มหรือของชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงจะไม่สามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนหากคนในสังคมไม่สืบทอดวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมของตนไว้ ซึ่งประเพณีที่สืบทอดต้องเป็นประเพณีดั้งเดิมที่เต็มไปด้วยความหมายต่อความเชื่อและจิตวิญญาณของชุมชน และกระทำตามกาลเวลาที่กำหนดไม่ใช่เพียงแค่มารแสดงให้นักท่องเที่ยวชม

8.2.7 ระบบความเชื่อทางศาสนา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น

ชาวไตยวนมีความเคารพและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ตลอดจนความเชื่อในกาพย์ถ้อยคำที่มีมาแต่เดิม ส่งผลให้ชาวไตยวนหรือชาวล้านนามีความเคารพเจ้าที่เจ้าทาง รวมทั้งเทพดาภูตผีปีศาจตามธรรมชาติแวดล้อม ทำให้คนเมืองแม่แจ่มเก็บรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี และอย่างเห็นคุณค่าของธรรมชาติ แต่มาในยุคปัจจุบัน ค่านิยมสมัยใหม่เริ่มเข้ามาบิบบบาททำให้ความเชื่อที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นลดลง การทำลายธรรมชาติสูงขึ้นทำให้ส่งผลกระทบต่อทางด้านต่างๆ ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงควรที่จะมีการส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกที่มีต่อพุทธศาสนา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยอดีตให้คงอยู่สืบไป เช่นการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ภายในชุมชนให้เป็นไปตามประเพณี 12 เดือนของชาวไตยวนที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยมีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีภายในชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงขึ้นเพื่อส่งเสริมนโยบายทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8.2.8 การสนับสนุนให้คนในชุมชนเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าผา ควรจะมีการส่งเสริมบทบาทการดูแลจัดการชุมชนของตนโดยไม่ต้องพึ่งพาการทำงานของรัฐมากเกินไป การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ระหว่างผู้กำหนดนโยบายในการพัฒนาเมือง กับประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นไปตามกระบวนการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและชัดเจนให้กับชุมชนเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาบ้านเมืองและชุมชนของตนเอง โดยอาจผลักดันให้มีการประกาศเขตอนุรักษ์ในเขตชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งอาจเรียกร้องให้มีการออกกฎหมายทางผังเมืองว่าด้วยการควบคุมภูมิทัศน์ในเขตชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงและพื้นที่ต่อเนื่อง ตลอดจนจัดสรรงบประมาณบางส่วนเพื่อช่วยเหลือเจ้าของบ้านเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

8.2.9 การสนับสนุนส่งเสริมให้เป็นสังคมบันทึก

จากหลักฐานทางโบราณคดีของวัดเก่าแก่ต่างๆ ที่มีอยู่ภายในเมืองแม่แจ่ม ประกอบกับภาพจิตรกรรมฝาผนังที่บ่งบอกเล่าถึงเรื่องราวในอดีตของเมืองได้เป็นอย่างดี รวมถึงหลักฐานคำสอน ตลอดจนการบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้มีการจดบันทึกลงในสมุดโบราณเป็นภาษาล้านนา สามารถส่งผลให้มีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ภาษา การแต่งกาย และแบบอย่างของการดำเนินวิถีชีวิตที่ไปอย่างเรียบง่าย ได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ที่มีอยู่ภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงควรต้องมีการสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ในรูปแบบของการบันทึกมากกว่าการบอกเล่าจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งซึ่งอาจส่งผลให้เกิดข้อมูลที่ผิดเพี้ยนไปได้ในอนาคต

8.2.10 การควบคุมนโยบายกระแสการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

การที่เมืองแม่แจ่มถูกล้อมรอบไปด้วยภูเขาสูงชันใหญ่น้อยมากมาย ประกอบกับระยะทางที่ไกลมาจากตัวเมืองเชียงใหม่ และการเข้าถึงพื้นที่ที่เป็นไปด้วยความยากลำบากกว่าเมืองท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเสมือนการกรองนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพที่มุ่งมั่นจะมาเที่ยวเพื่อสัมผัสกับความงดงามทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมภายในเมืองแม่แจ่มแห่งนี้ ซึ่งหากนโยบายกระแสในการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่เป็นไปอย่างรวดเร็วไม่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของเมืองแม่แจ่มและชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงแล้ว เมืองแม่แจ่มและชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงเองก็อาจเจอความเปลี่ยนแปลงในอัตราที่สูงกว่านี้แน่นอน ดังนั้นจึงควรมีการควบคุมนโยบายการพัฒนาดังกล่าวที่เป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งนโยบายในระดับเมืองเชียงใหม่และในระดับอนุภูมิภาค โดยเน้นถึงระบบการอยู่ของสังคมเกษตรกรรมชาวไตยวนในเมืองแม่แจ่มให้มีความสอดคล้องกันเหมาะสม

8.2.11 รูปแบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน

การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาของชาวไตยวนหลายๆ ชุมชนในเมืองแม่แจ่มแห่งนี้ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาช้านาน โดยเฉพาะชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงที่ยังคงมีการรักษารูปแบบ และเอกลักษณ์ทางด้านการตั้งถิ่นฐานของชาวไตยวนในอดีตได้อย่างชัดเจนกว่าชุมชนอื่นๆ โดยรอบพื้นที่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง แต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในยุคปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และการดำเนินวิถีชีวิตภายใต้ระบบทุนนิยมที่เป็นไปในปัจจุบัน ซึ่งในไม่ช้าอาจส่งผลให้เกิดการสูญเสียคุณค่าและเอกลักษณ์ที่เป็นอยู่ภายในชุมชนได้ ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณค่า และเอกลักษณ์ของชุมชนที่เด่นชัดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนและชุมชนโดยรอบที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ราบระหว่างหุบเขาแห่งนี้เพื่อส่งเสริมให้พื้นที่นั้นๆ มีเอกลักษณ์และคุณค่าที่คงอยู่ต่อไปในอนาคต ซึ่งมาตรการในการควบคุมสภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยรวมของชุมชนบริเวณในเมืองแม่แจ่มเบื้องต้นอาจเป็นไปใน

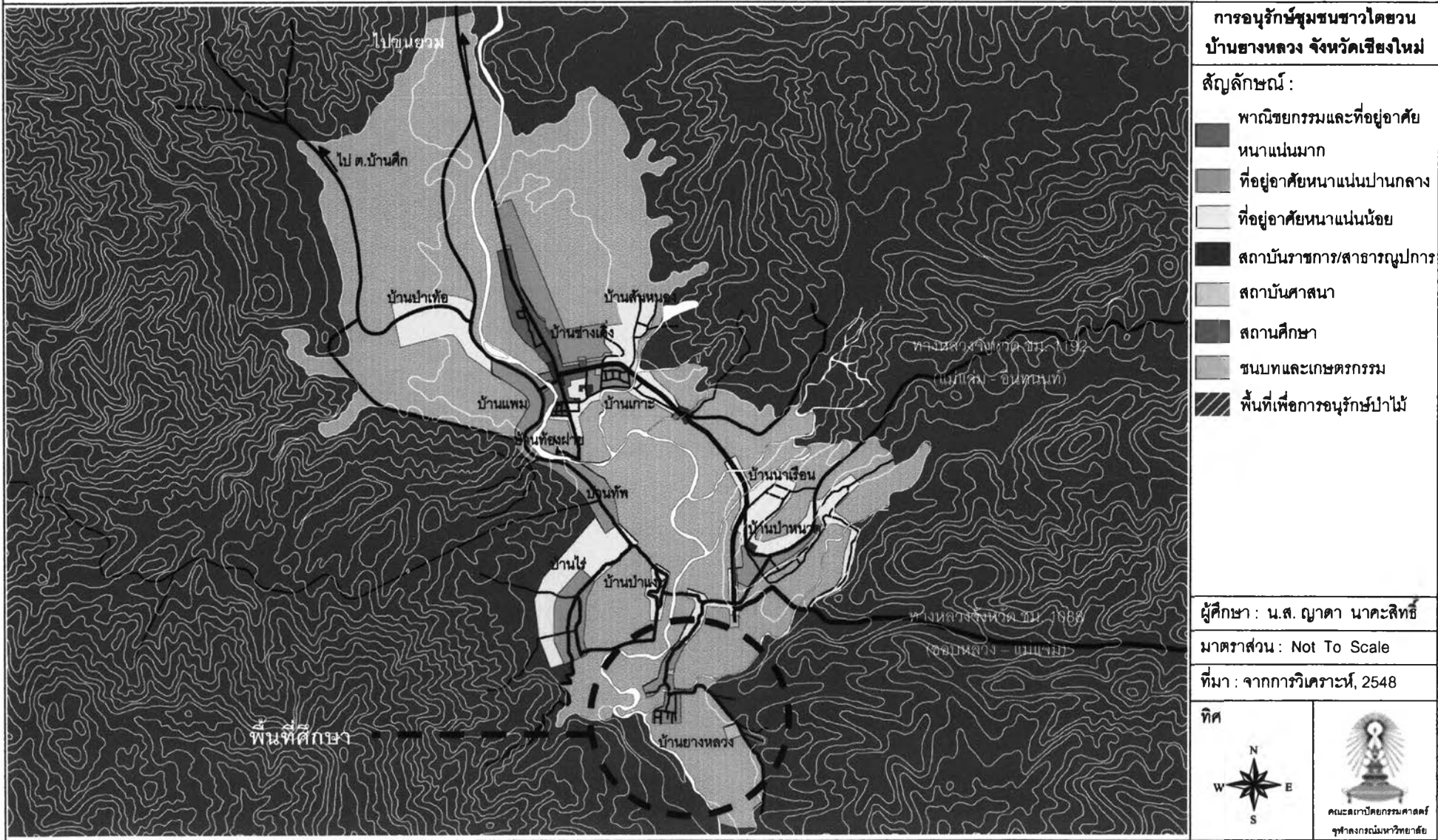
รูปแบบของการกำหนดผังเมืองรวมเพื่อใช้ในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมโดยกำหนดให้มีอาณาเขตของผังเมืองรวมที่ครอบคลุมไปยังชุมชนต่างๆ ที่มีการตั้งถิ่นฐานบนที่ราบระหว่างหุบเขาบริเวณในเมืองแม่แจ่ม โดยมีการกำหนดผังเฉพาะให้กับชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงเพื่อเป็นแนวทางในการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมให้กับพื้นที่ชุมชนเพื่อคงคุณค่า และเอกลักษณ์ทางการตั้งถิ่นฐานของชาวไตยวนได้อย่างชัดเจน โดยมีการกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อใช้เป็นกรอบสำหรับการควบคุมทางด้านสภาพแวดล้อมและรูปแบบทางด้านกายภาพของชุมชน ซึ่งในการพิจารณาการจำแนกพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนนั้นใช้วิธีการวิเคราะห์ถึงรูปแบบและเอกลักษณ์ทางการตั้งถิ่นฐาน และองค์ประกอบโครงสร้างทางด้านกายภาพที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนอันก่อให้เกิดคุณค่าและวิถีชีวิตที่งดงามตามธรรมชาติเป็นหลัก ดังนั้นในการกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงตามแผนที่ 8.1 สามารถจำแนกพื้นที่ออกเป็น 3 บริเวณ ซึ่งมีระดับความเข้มในการอนุรักษ์และพัฒนาเรียงลำดับกันดังนี้

1) **พื้นที่อนุรักษ์** ได้แก่บริเวณกลุ่มบ้านที่มีลักษณะของการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยบริเวณพื้นที่ที่สำคัญคือวัดยางหลวง และหอเสื่อบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อจิตใจของคนในชุมชน อันเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวไตยวนโดยทั่วไป รวมถึงพื้นที่กลุ่มอาคารบ้านเรือนต่างๆ ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมภายในชุมชน ตลอดจนพื้นที่ที่มีคุณค่าทางด้านทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นหัวใจหลักของสังคมเกษตรกรรมได้แก่ พื้นที่บริเวณแม่น้ำแม่แจ่มลำน้ำแม่แรก และโดยเฉพาะพื้นที่ป่าเขา ป่าชุมชนที่แสดงถึงคุณค่าทางด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติจนก่อให้เกิดรูปแบบ และเอกลักษณ์ทางการตั้งถิ่นฐานของชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งทั้งหมดนี้จึงสมควรจัดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ของชุมชนบ้านยางหลวงเพื่อให้ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้คงอยู่สืบไป โดยมีมาตรการในการอนุรักษ์ และควบคุมพื้นที่ดังนี้

- มาตรการการในการควบคุม และกำหนดรูปแบบอาคาร รวมทั้งความสูงของอาคารที่มีอยู่ภายในบริเวณพื้นที่ทั้งอาคารที่มีการปลูกสร้างมาแต่เดิม หรือทำการรื้อถอนเพื่อปลูกสร้างใหม่ รวมถึงอาคารที่จะทำการปลูกสร้างขึ้นมาใหม่บนพื้นที่โล่งในเขตพื้นที่อนุรักษ์ว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่เพียงใด ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

- มาตรการในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของป่าชุมชน โดยมีการสำรวจและกำหนดแนวเขตการใช้พื้นที่ให้ชัดเจน และดำเนินมาตรการด้านการปราบปรามผู้กระทำผิดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อคงความยั่งยืนและคุณค่าขององค์ประกอบโครงสร้างทางกายภาพภายในชุมชนสืบไป

แผนที่ 8.1 แสดงการเสนอแนะผังประโยชน์การใช้ที่ดินบริเวณเมืองแม่แจ่ม

การอนุรักษ์ชุมชนชาวไตชน
บ้านยางหลวง จังหวัดเชียงใหม่

- สัญลักษณ์ :
- พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
  - ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
  - ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
  - สถาบันราชการ/สาธารณูปการ
  - สถาบันศาสนา
  - สถานศึกษา
  - ชนบทและเกษตรกรรม
  - พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้

ผู้ศึกษา : น.ส. ญาดา นาคะสิทธิ์

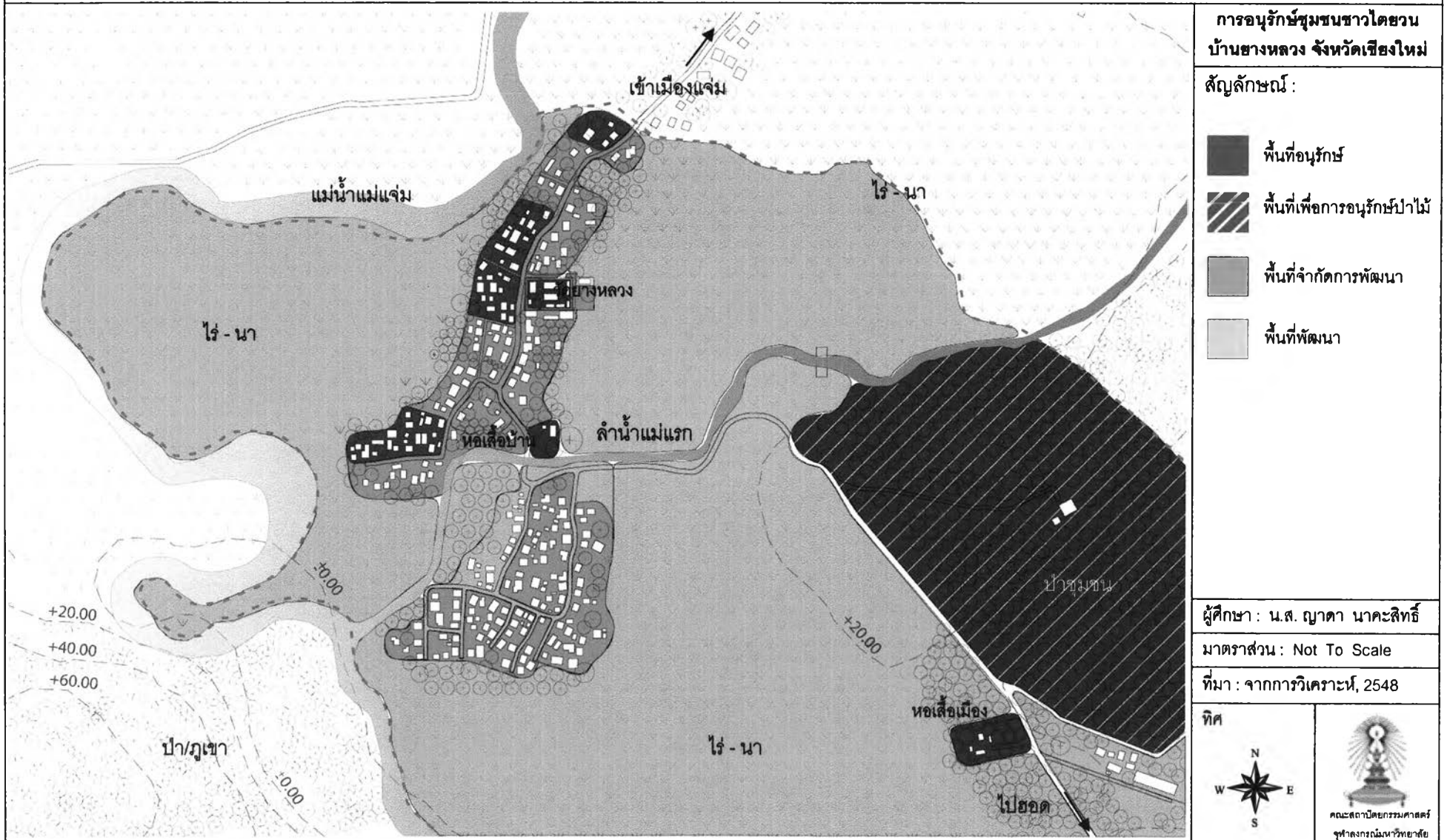
มาตราส่วน : Not To Scale

ที่มา : จากการวิเคราะห์, 2548

ทิศ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 8.2 แสดงการจำแนกพื้นที่ตามความเข้มของการอนุรักษ์และพัฒนาภายในพื้นที่ชุมชน

2) **พื้นที่จำกัดการพัฒนา** เป็นพื้นที่บริเวณส่วนต่อเนื่องจากพื้นที่อนุรักษ์ในข้อแรกเป็นส่วนมาก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่แรกโดยตรง ได้แก่บริเวณกลุ่มบ้านทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้านที่ถัดจากลำน้ำแม่แรกลงมา และพื้นที่เกษตรกรรมที่โอบล้อมกลุ่มบ้านอยู่โดยรอบ โดยมีมาตรการในการอนุรักษ์และควบคุมพื้นที่ดังนี้

- การกำหนดรูปแบบ และความสูงของสิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่เดิมและสิ่งปลูกสร้างที่จะเกิดขึ้นมาใหม่ให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม

- การควบคุมสภาพแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าทางด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนนั้นมีค่าให้คงอยู่เฉกเช่นชุมชนชาวไทยวนในอดีตให้สืบต่อไป

3) **พื้นที่พัฒนา** ได้แก่พื้นที่บริเวณส่วนต่อเนื่องจากพื้นที่จำกัดการพัฒนา และอยู่ห่างจากพื้นที่ที่ต้องการรักษามุมมองที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่กำหนดให้รองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตโดยไม่ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียเอกลักษณ์ทางการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมาแต่เดิม โดยมีมาตรการในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ดังนี้

- การควบคุมรูปแบบการใช้ที่ดินในอนาคต และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อความเป็นระเบียบและน่าอยู่ของชุมชน

8.2.12 รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนนับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่สามารถสร้างจุดเด่นให้กับชุมชน ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมของคนกับพื้นที่โล่งว่างบริเวณเรือนพักอาศัยและบริเวณบ้านเข้าด้วยกันที่ส่งผลให้เรือนเหล่านั้นมีคุณค่า ซึ่งหากว่าไม่มีการเสนอแนะการควบคุมและพัฒนาทางด้านสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมสำหรับชุมชนแล้วในอนาคตรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าเหล่านี้อาจหมดไปจากชุมชน ในระยะยาวจึงควรได้มีการจัดทำ “ผังเฉพาะ” ภายในบริเวณพื้นที่ชุมชน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ทำการเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงอาคาร (Design Guidelines) ไว้สำหรับการอนุรักษ์อาคารที่จะฟื้นฟู และอาคารที่จะสร้างใหม่ภายในบริเวณชุมชนต่อไป

โดยการอนุรักษ์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุมชนได้แบ่งรูปแบบอาคารบ้านเรือนออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

แผนที่ 8.3 แสดงอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในพื้นที่ศึกษา

1) อาคารที่จะทำการฟื้นฟู และอาคารที่จะทำการสร้างใหม่ในรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งจะกำหนดให้อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์และจำกัดการพัฒนา โดยมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไถยวน ได้แก่

- (1.1) เรือนพื้นดิน
- (1.2) เรือนพักอาศัยกึ่งร้านค้า

2) อาคารที่จะทำการฟื้นฟู และอาคารที่จะสร้างใหม่ให้กลมกลืนกับรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งจะกำหนดให้อยู่ในพื้นที่จำกัดการพัฒนา โดยมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมดังนี้

- (2.1) เรือนพื้นดินประยุกต์
- (2.2) อาคารบริการรูปทรงพื้นดินประยุกต์

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่จะทำการฟื้นฟู และอาคารที่จะทำการสร้างใหม่ในรูปแบบดั้งเดิม และอาคารที่จะฟื้นฟู และอาคารที่จะสร้างใหม่ให้กลมกลืนกับรูปแบบดั้งเดิม ถือได้ว่าเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญ และเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยในการอนุรักษ์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมภายในพื้นที่ชุมชนจะพิจารณาถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยโดยรวมของชุมชน และความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับรูปแบบและเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมแต่ละประเภทเป็นสำคัญดังที่ได้ทำการศึกษามาในบทก่อนหน้า โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1.1) เรือนพื้นดิน ควรมีการควบคุมรูปแบบและรายละเอียดทางด้านสถาปัตยกรรมดังนี้

- ความสูงอาคาร เป็นลักษณะเรือนพื้นดินยกได้สูงเฉลี่ยประมาณ 2.20 เมตร

- ฝาเรือน ควรเป็นฝาเรือนที่ทำจากวัสดุไม้ในลักษณะฝาไม้ตีซ้อนเกร็ดเล็กน้อย

- ประตู หน้าต่าง หรือช่องลม มีลักษณะเป็นบานเปิดคู่หรือบานเปิดเดี่ยวทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัสดุที่มีภายในท้องถิ่นและความต้องการของเจ้าของบ้าน วัสดุทำจากไม้ ส่วนหน้าต่างเป็นบานเปิดคู่ขนาด 0.60 x 1.10 ม. วัสดุทำจากไม้ และช่องลมภายในเรือนหรือที่เรียกกันว่า “ฝาไหล” อาจเปิดเป็นฝาไหล 4-5 ช่อง เพื่อระบายอากาศ

- หลังคา ควรมีรูปทรงเป็นทรงจั่วผสมปั้นหยาแบบเรือนพื้นดินเดิมสำหรับครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ และรูปทรงหลังคาจั่วแบบเรือนพื้นดินเดิมสำหรับครอบครัวที่มีขนาดเล็ก วัสดุที่ใช้มุงหลังคาควรเป็นกระเบื้องดินขอ กระเบื้องว่าว (สีเหลี่ยมขนมเปียกปูน) กระเบื้องลูกฟูกลอนเล็กหรือกระเบื้องคอนกรีตที่อยู่ในโทนสีธรรมชาติ เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดง หรือสีอิฐ

ส่วนสีหลังคาที่ต้องห้ามเลยได้แก่ สีฟ้า สีแดง เพราะทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงามและไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติภายในชุมชน

รูปที่ 8.1 รูปแบบอาคารเรือนพื้นดิน

- วัสดุ โครงสร้าง และสี หากจะใช้วัสดุที่ไม่ใช่วัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติ ควร มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับวัสดุหรือสีของไม้ เช่น ฝาไม้สำเร็จรูปสังเคราะห์ที่เน้นสีสันทของเนื้อไม้ตามธรรมชาติ

(1.2) เรือนพักอาศัยกึ่งร้านค้า ควรมีการควบคุมรูปแบบและรายละเอียด ทางด้านสถาปัตยกรรมดังนี้

- ความสูง ไม่ว่าจะ เป็นเรือนที่ทำการต่อเติมจากเรือนพักอาศัยเดิมหรือทำการ สร้างขึ้นมาใหม่ควรเป็นเรือนขนาดเล็กชั้นเดียวยกพื้นจากถนนเล็กน้อย

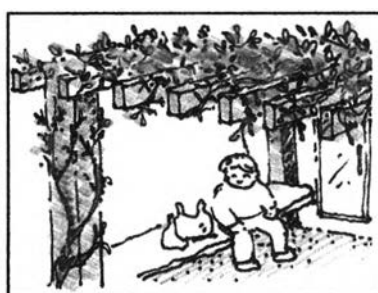
- ฝาเรือน ควรใช้วัสดุฝาไม้จริงตีซ้อนเกร็ด หรือวัสดุเทียบเคียง เช่น ฝาไม้ สำเร็จรูปสังเคราะห์ที่เน้นสีสันทของเนื้อไม้ตามธรรมชาติ

- หลังคา รูปทรงหลังคาที่ทำการต่อเติมจากเรือนพักอาศัยเดิมควรมี ลักษณะรูปทรงเป็นเพิงแหงน ที่มีสัดส่วนไม่ใหญ่และไม่สูงกว่าเรือนพักอาศัยเดิม หรือหากเป็นเรือนที่ สร้างขึ้นมาใหม่บริเวณบ้านควรมีรูปทรงหลังคาที่สอดคล้องกับรูปทรงหลังคาของบ้านซึ่งได้แก่ รูปทรง หลังคาจั่ว

- ประตู หน้าต่าง หรือช่องลม ในกรณีที่เป็นบ้านพักอาศัยสองชั้นแล้ว ดัดแปลงให้ชั้นล่างเป็นที่ค้าขาย หรือเรือนร้านค้าที่สร้างขึ้นใหม่บริเวณบ้าน รูปแบบของประตูที่ใช้ ควรเป็นประตูบานเพี้ยม (บานพับติดกันหลายๆ บาน) วัสดุทำจากไม้ และหน้าต่างหรือช่องลม ควรมี ลักษณะเป็นแบบฝาไหลเพื่อประหยัดพื้นที่ และบริเวณภายในร้านค้าอาจมีการประยุกต์รูปแบบของช่อง สำหรับวางของอันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านโดยวนมาใช้เป็นที่วางของภายในร้านค้าได้เช่นกัน

- กันสาด หรือส่วนที่ยื่นออกจากแนวชายคา ควรเป็นวัสดุที่ทำจากไม้ เช่น การทำระแนงไม้เลื้อยบริเวณหน้าร้านค้าเพื่อป้องกันแสงแดดและให้ร่มเงา หรือวัสดุอื่นที่ไม่ได้ทำจากไม้ แต่รูปแบบและสีสันทันทีใช้ควรมีลักษณะเช่นเดียวกันกับหลังคา และมีความสูงรวมถึงแนวหลังคาที่อยู่ ในระเดียวกันกับอาคารข้างเคียง

- วัสดุ โครงสร้าง และสี หากเป็นเรือนที่สร้างขึ้นใหม่โดยใช้ โครงสร้างคอนกรีต ควรเลือกใช้สีที่ทาผนังเป็นสีโทนธรรมชาติ และสว่าง ไม่เป็นสีที่สะท้อนแสง หรือสี ที่โดดเด่นจากสีของสภาพแวดล้อม

รูปที่ 8.2 รูปแบบเรือนพักอาศัยถึงร้านค้า

(2.1) เรือนพื้นถิ่นประยุกต์ ควรมีการควบคุมรูปแบบและรายละเอียด ทางด้านสถาปัตยกรรมดังนี้

- ความสูง ควรมีความสูง 1 ชั้น ยกได้สูง หรือไม่เกิน 2 ชั้น
- ฝาเรือน ควรเป็นฝาเรือนที่ทำจากวัสดุไม้ในลักษณะฝาไม้ตีซ้อนเกร็ดบน โครงสร้างไม้จริง หรือฝาไม้ตีซ้อนเกร็ดติดยึดกับผนังด้านนอกสุดปิดทับกับผนังก่ออิฐฉาบปูน

- ประตู หน้าต่าง หรือช่องลม มีลักษณะของประตูและหน้าต่างเป็นบาน เปิดคู่ วัสดุทำด้วยไม้ตามแบบเรือนพื้นถิ่นทั่วไป อาจมีช่องลมบริเวณเรือนนอน หรือเดินบ้านเป็น ลักษณะฝาไหล 4-5 ช่อง เพื่อระบายอากาศในฤดูร้อน

- หลังคา ควรมีรูปทรงเป็นทรงจั่ว หรือจั่วผสมปั้นหยาดตามแบบเรือนพื้น ถิ่นทั่วไปที่มีปั้นลมประดับด้านหน้าจั่ว วัสดุมุงหลังคาควรเป็นกระเบื้องดินขอ กระเบื้องว่าว (สีเหลี่ยม ขนมเปียกปูน) กระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก หรือกระเบื้องคอนกรีตที่อยู่ในโทนสีธรรมชาติ เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดงหรือสีอิฐ

- วัสดุ โครงสร้าง และสี สำหรับวัสดุโครงสร้างหลักของเรือนเช่น เสา บ้าน อาจมีการปรับเปลี่ยนจากเสาไม้จริงซึ่งในปัจจุบันหาได้ยากมาเป็นเสาปูนที่ทำการพอกเสาให้มี สัดสวนพอเหมาะกับความขนาดบ้าน และสีที่ใช้ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับวัสดุหรือสีของไม้ ไม่ขัดกับ ทัศนียภาพภายในบริเวณชุมชน

รูปที่ 8.3 รูปแบบอาคารเรือนพื้นดินประยุกต์

(2.2) อาคารบริการรูปทรงพื้นดินประยุกต์ ควรมีการควบคุมรูปแบบและรายละเอียดทางด้านสถาปัตยกรรมดังนี้

- ความสูงอาคาร ควรเป็นอาคารชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง หรือเล่นระดับ โดยมีความสูงไม่เกินสองชั้น และเน้นการใช้พื้นที่บริเวณระเบียงเพื่อเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างอาคารกับธรรมชาติ
- ฝาเรือน วัสดุที่ใช้ควรเป็นไม้ตีซ้อนเกร็ด ติดยึดกับผนังด้านนอกสุดปิดทับกับผนังก่ออิฐฉาบปูน
- รูปทรงหลังคา ควรมีลักษณะเป็นจั่วผสมปั้นหย่า เพื่อบ่งบอกเอกลักษณ์ความเป็นชาวไทยวนได้อย่างชัดเจน
- ประตู หน้าต่าง หรือช่องลม ประตูที่ใช้ในการออกแบบอาคารควรเป็นประตูบานเปิดคู่ที่มีขนาด 0.40×2.00 หรือ 0.80×2.00 ตามสัดส่วนที่เหมาะสมกับขนาดอาคาร อาจใช้วัสดุที่ทำจากไม้ หรือเป็นประตูกระจกปิดกันสายตาด้วยม่านผ้าฝ้ายสีขาวที่เป็นผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนก็เป็นได้ ส่วนรูปแบบของหน้าต่างก็เช่นเดียวกันกับประตู แต่มีขนาดและสัดส่วนใกล้เคียงกับเรือนพื้นดินทั่วไป
- วัสดุ โครงสร้าง และสี โครงสร้างในการรับน้ำหนักของอาคารประเภทนี้อาจประยุกต์จากวัสดุที่ทำด้วยไม้มาเป็นเสาปูนปั้นในการรับน้ำหนักอาคารก็เป็นได้ ส่วนสีที่เลือกใช้ควรเป็นสีโทนเดียวกันกับวัสดุธรรมชาติทั้งชั้นล่างและชั้นบน

รูปที่ 8.4 รูปแบบอาคารบริการรูปทรงพื้นถิ่นประยุกต์

8.2.13 แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในชุมชน

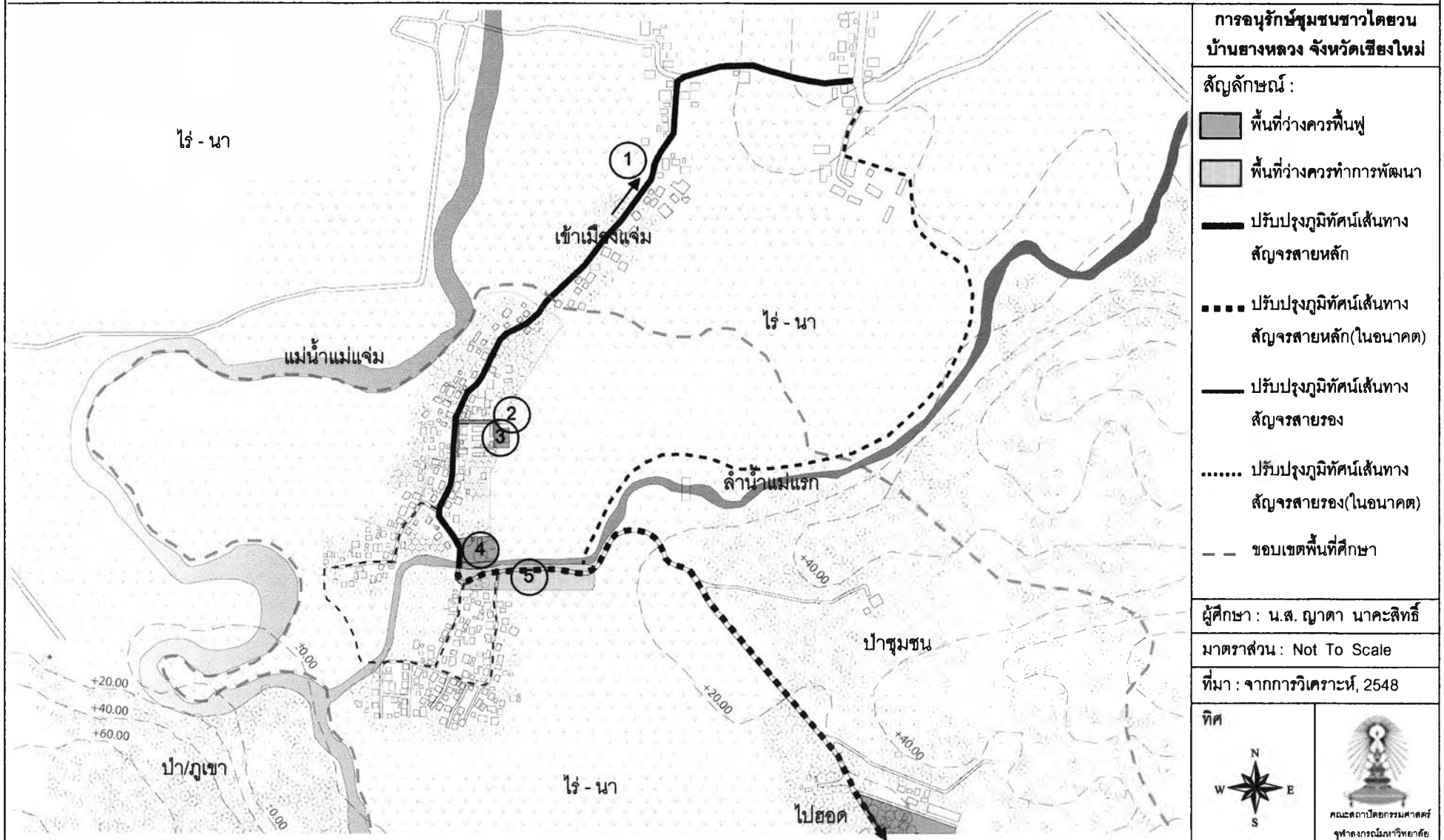
สภาพภูมิทัศน์ภายในชุมชนประกอบไปด้วยองค์ประกอบโครงสร้างทางกายภาพที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมภายในชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาทางด้านพื้นที่ว่าง และเส้นทางสัญจรเป็นสิ่งสำคัญไปในคราวเดียวกัน ซึ่งจะทำให้แนวทางในการพัฒนาเป็นไปอย่างเป็นระบบ โดยการพัฒนาพื้นที่ว่าง และทางสัญจรจะพิจารณาจากศักยภาพที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตโดยเป็นไปตามรูปแบบของการใช้ที่ดินดังที่ได้เสนอแนะไปแล้วในข้างต้น นอกจากนี้ การที่ชุมชนชาวไทยวนบ้านยางหลวงมีศักยภาพที่เพียงพอในการที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้นจึงเป็นการดีที่จะทำการเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ว่าง และเส้นทางสัญจรที่ถือเป็นการพัฒนาที่สามารถส่งเสริมกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวไปในคราวเดียวกัน

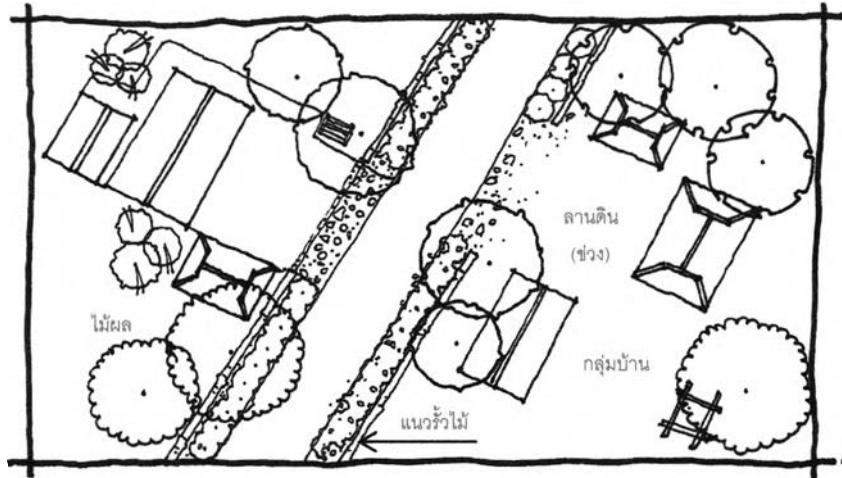
1) ที่โล่ง ที่ว่าง ปัจจุบันพื้นที่โล่ง ที่ว่างของชุมชนที่ใช้เพื่อการประกอบกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชนส่วนมากจะเป็นกิจกรรมทางความเชื่อและศาสนา ซึ่งมีเพียงไม่กี่แห่งภายในพื้นที่ชุมชน ได้แก่ บริเวณวัดยางหลวง ลานอเนกประสงค์หน้าวัดยางหลวง บริเวณหอเสื่อบ้าน บริเวณหอเสื่อเมือง และบางแห่งก็ถูกทิ้งร้างว่างไว้ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ยังขาดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เพื่อสามารถรองรับการใช้ประโยชน์บริเวณพื้นที่นั้นๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยเน้นการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์การใช้สอยของคนในพื้นที่อย่างสูงสุด โดยรูปแบบการปรับปรุงที่โล่ง ที่ว่าง สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) ที่โล่ง ที่ว่าง ที่ควรได้รับการปรับปรุง คือพื้นที่ที่มีอยู่แล้ว หรือเคยพัฒนามาแล้ว แต่ถูกละเลย และไม่ได้รับการปรับปรุงให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ได้แก่

- สนามเด็กเล่นของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ บริเวณหน้าวัดยางหลวง
- ลานอเนกประสงค์ บริเวณหน้าวัดยางหลวง
- หอเสื่อบ้าน บริเวณกลางหมู่บ้าน ก่อนข้ามสะพานลำน้ำแม่แรก
- สนามฟุตบอลโรงเรียนวัดยางหลวง

แผนที่ 8.4 แสดงพื้นที่ในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณชุมชน

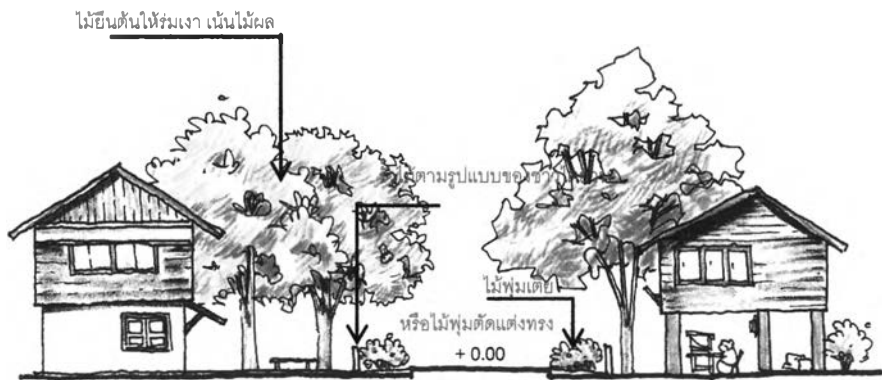

ผังบริเวณแสดงตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณทางสัญจรภายในชุมชน

ทางสัญจรภายในพื้นที่ชุมชน ก่อนได้รับการปรับปรุง

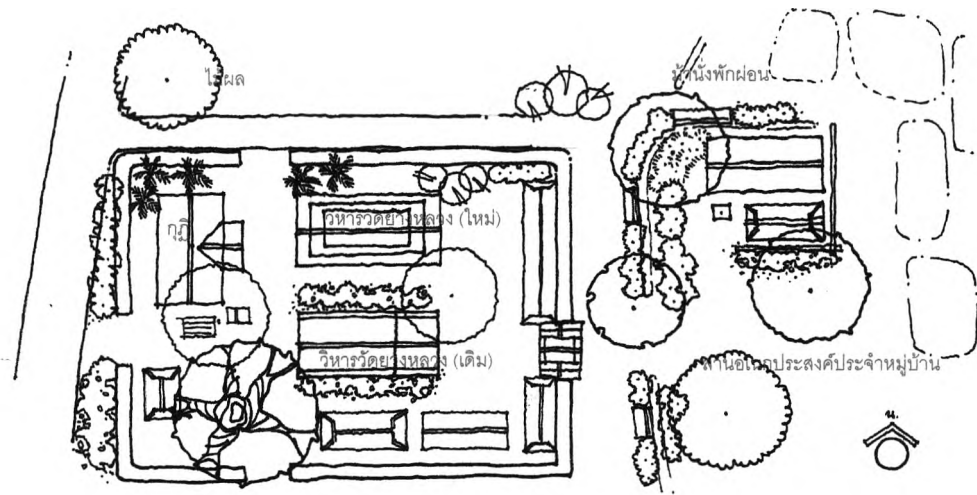

รูปตัดแสดงสภาพภูมิทัศน์บริเวณสองข้างทางสัญจรภายในชุมชน

ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณสองข้างทางสัญจรภายในพื้นที่ชุมชน

รูปที่ 8.5 ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนบริเวณที่ 1

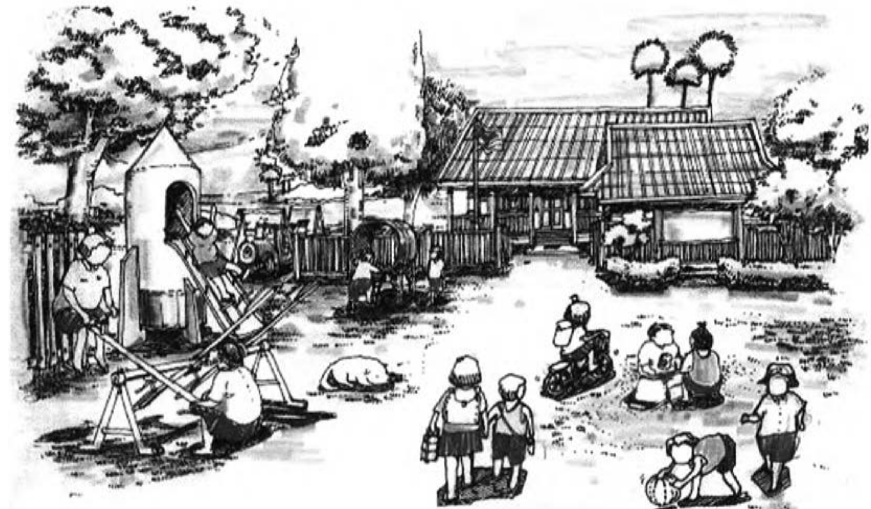
ผังบริเวณแสดงตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าวัดยางหลวง

สนามเด็กเล่นบริเวณศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์บ้านยางหลวงก่อนได้รับการปรับปรุง

รูปตัดแสดงพื้นที่บริเวณวัดยางหลวง และลานอเนกประสงค์หน้าวัดยางหลวงหลังได้รับการปรับปรุง

ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณสนามเด็กเล่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์บ้านยางหลวง

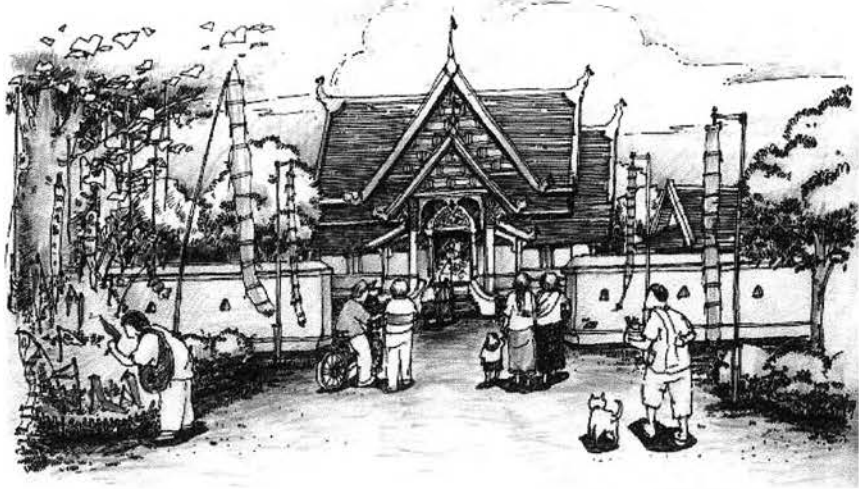
รูปที่ 8.6 ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนบริเวณที่ 2 และ 3

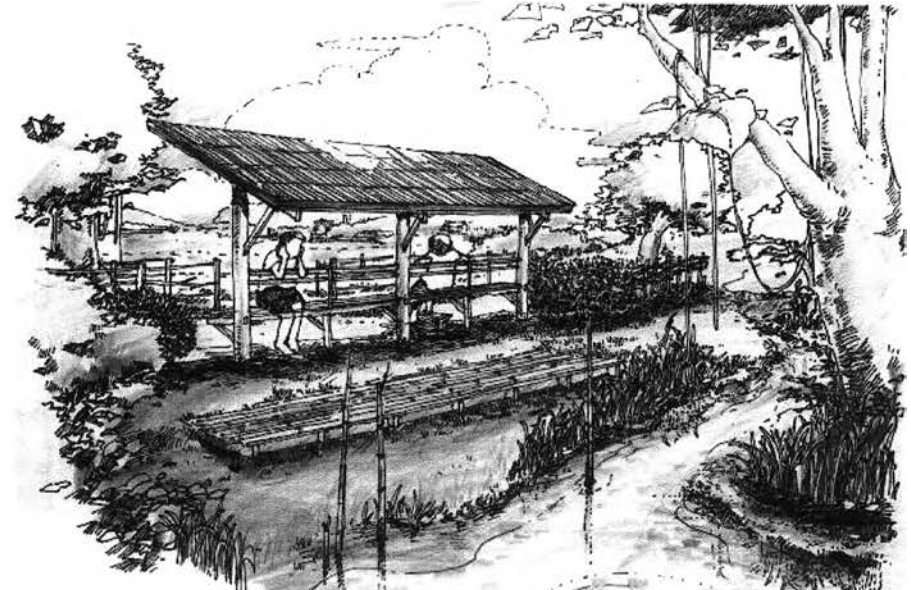
ลานอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน ก่อนได้รับการปรับปรุง

ที่นั่งพักผ่อนริมเหมืองหน้าวัดก่อนได้รับการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์

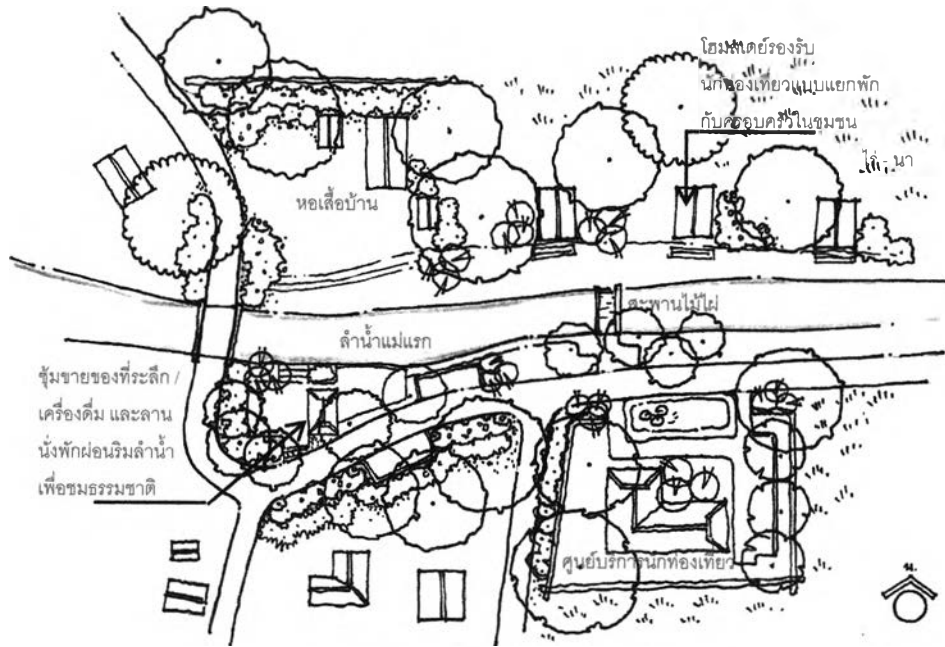

ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณลานอเนกประสงค์หน้าวัดข้างหลวง

ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณริมลำเหมืองหน้าวัดข้างหลวง

รูปที่ 8.6 ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนบริเวณที่ 2 และ 3 (ต่อ)

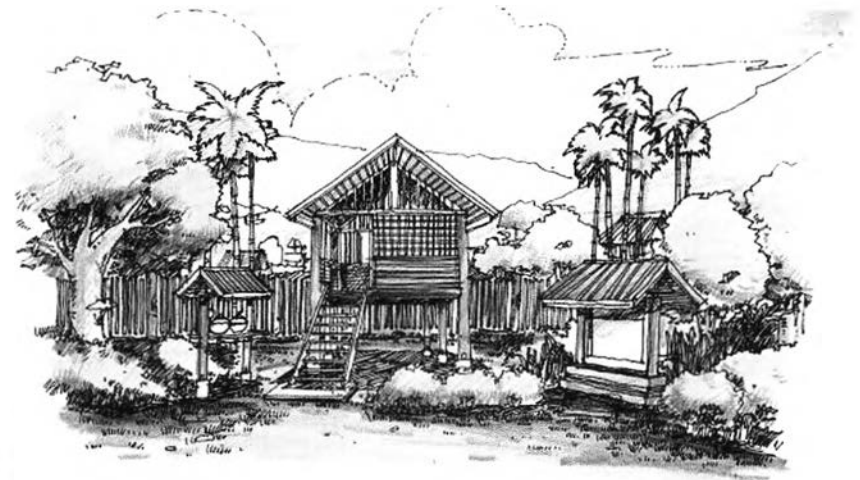
ผังบริเวณแสดงตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหอเสื่อบ้าน และพื้นที่โล่งที่ขาดการพัฒนา

รูปตัดแสดงพื้นที่ของหอเสื่อบ้าน

บริเวณหอเสื่อบ้านก่อนได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์

ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหอเสื่อบ้าน

รูปที่ 8.7 ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนบริเวณที่ 4 และ 5

รูปตัดแสดงพื้นที่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและบ้านพักโฮมสเตย์

พื้นที่โล่งบริเวณริมน้ำแม่แรกก่อนได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์

ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่โล่งริมน้ำแม่แรก

รูปที่ 8.7 ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนบริเวณที่ 4 และ 5 (ต่อ)

(2) ที่โล่ง ที่ว่าง ที่ควรได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่ เป็นพื้นที่ที่ยังไม่เคยได้รับการพัฒนาเพื่อสามารถรองรับประโยชน์แต่อย่างใด และบางส่วนถูกปล่อยให้มีสภาพกร้าง แต่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน ได้แก่

- พื้นที่ว่างบริเวณริมลำน้ำแม่แรก เพื่อรองรับกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ตามศักยภาพของพื้นที่ภายในชุมชน

พื้นที่ที่ได้ทำการเสนอแนะมีทั้งพื้นที่ที่เป็นที่สาธารณะ ที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของทางราชการ และที่ธรณีสงฆ์ แต่หากมีการประสานงานกันอย่างเป็นระบบแล้วแนวทางดังกล่าวก็สามารถจะเป็นจริงได้เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

2) ทางสัญจร ในบริเวณพื้นที่ชุมชนมีถนนสายหลักที่ตัดผ่านหมู่บ้านเพียงสายเดียวคือ ถนนลาดยางที่มีขนาดความกว้างของถนนไม่มากนักประมาณ 5 เมตร จำนวน 2 ช่องทางจราจร ไป-กลับ ซึ่งหากเทียบกับจำนวนประชากรและจำนวนเรือนพักอาศัยที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต อาจมีความจำเป็นต้องขยายถนนเพื่อรองรับระบบการสัญจรที่คล่องตัวยิ่งขึ้น ประกอบกับค่านิยมในการสร้างรั้วของคนในชุมชนที่มีความนิยมในการสร้างรั้วคอนกรีต ส่งผลให้รั้วที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านไต่ยวนดังเช่น รั้วสลาบ รั้วตั้งปอง ได้ลดจำนวนลงทุกวัน ดังนั้นหากมีการก่อสร้างหรือขยายถนนควรทำการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ที่ส่งผลให้เกิดทัศนียภาพภายในชุมชนที่มีความสวยงามอย่างต่อเนื่อง โดยทำการปรับปรุงสภาพผิวถนนที่ชำรุดให้อยู่ในสภาพที่ดี รวมถึงการตีเส้นแบ่งถนน และมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน นอกจากนี้ควรมีการสร้างทางเท้าบริเวณริมถนนเพื่อความปลอดภัย และความเป็นระเบียบของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการสร้างรั้วที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนชาวไต่ยวนถัดจากทางเท้าหน้าบ้าน ควรมีการปลูกต้นไม้บริเวณสองข้างทางของถนนเพื่อสร้างมุมมองที่สวยงามและความร่มรื่นให้กับชุมชน และเปิดพื้นที่เชื่อมต่อที่มีความสัมพันธ์กับที่โล่งที่ว่างที่จะทำการพัฒนาให้สอดคล้องกัน

นอกจากทางสัญจรทางบกแล้ว การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยดึงเอาศักยภาพทางการสัญจรทางน้ำภายในพื้นที่ชุมชนมาเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น เส้นทางล่องแพตามลำน้ำโดยมีจุดขึ้นลงของท่าเรือที่ประกอบไปด้วยการทำกิจกรรมชนิดอื่นๆ ควบคู่ไปด้วย เป็นต้น

8.2.14 แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ชุมชนชาวไต่ยวนบ้านยางหลวงเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ที่ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบของการดำเนินวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมได้แก่เช่นชาวไต่ยวนในอดีตได้เป็นอย่างดี ประกอบกับมีพื้นที่ที่มีศักยภาพที่สามารถส่งเสริมและรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาและส่งเสริม

เพื่อเกิดการสร้างรายได้และกระจายผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวง ได้แก่ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวฐานชุมชน คือ มีประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด การทำ ร่วมกันดูแล รับผิดชอบ และร่วมรับผลตอบแทน ซึ่งทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวบริเวณชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางระบบนิเวศน์ ได้แก่มรดกทางธรรมชาติในพื้นที่ ประกอบไปด้วย พืชพรรณและสัตว์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ป่าชุมชน แม่น้ำ ลำน้ำสาขา ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ สภาพภูมิประเทศ ฯลฯ

โดยศักยภาพของชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวง สามารถที่จะส่งเสริมการพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ ประกอบกับกิจกรรมทางธรรมชาติ เช่น การล่องแพ นั่งเรือชมธรรมชาติ การตกปลา ที่จักรยานชมชุมชนและธรรมชาติ ตลอดจนเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียงบริเวณชุมชน รวมถึงการศึกษาระบบนิเวศของสังคมเกษตรกรรมชาวไตยวน

2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายในพื้นที่ ประกอบไปด้วย ชุมชน วัด หอเสื่อบ้าน หอเสื่อเมืองซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และมีคุณค่าทางจิตใจของคนในชุมชน ตลอดจนประเพณีต่างๆ ในรอบปีของชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงที่ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการสัมผัสการดำเนินวิถีชีวิตของชาวไตยวนบ้านยางหลวงที่มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติภายในชุมชนภายใต้ระบบนิเวศและนิเวศวัฒนธรรมได้อย่างผสมกลมกลืน

โดยศักยภาพของชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงที่ยังคงวิถีชีวิตในรูปแบบของสังคมเกษตรกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดยางหลวงซึ่งจะมีคิซุกฎู ที่จำลองมาจากภูเขาคิซุกฎู ประเทศอินเดีย สร้างโดยฝีมือช่าง “เชียงแสน” ตลอดจนเรือนพื้นที่ดินซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไตยวน รวมถึงการประกอบกิจกรรมประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อที่มีต่อดิน ฟ้า อากาศ จนถ่ายทอดออกมาเป็นพิธีกรรมให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป เช่น การเก็บฝ้าย บั่นฝ้าย ตลอดจนการทอผ้าจีนตีนจกที่เป็นเอกลักษณ์อันเลื่องชื่อของเมืองแม่แจ่ม ที่ซึ่งสตรีแม่แจ่มทุกคนต้องทอเป็น

3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ทรัพยากรด้านการเกษตรกรรมในพื้นที่ ประกอบด้วย ที่นา กิจกรรมทางด้านการเกษตร ฯลฯ

โดยชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงซึ่งยังคงรูปแบบของสังคมเกษตรกรรมได้อย่างชัดเจน มีการประกอบอาชีพการทำนาข้าวเป็นหลักมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน จึงยังคงมี

ระบบการเพาะปลูกที่สามารถจัดเป็นกิจกรรมการทำเกษตรจำลอง การจักสานแหจับปลา การถักสวิงเพื่อหาปลา การเพาะปลูกและเรียนรู้สรรพคุณพืชสมุนไพรล้านนา เป็นต้น

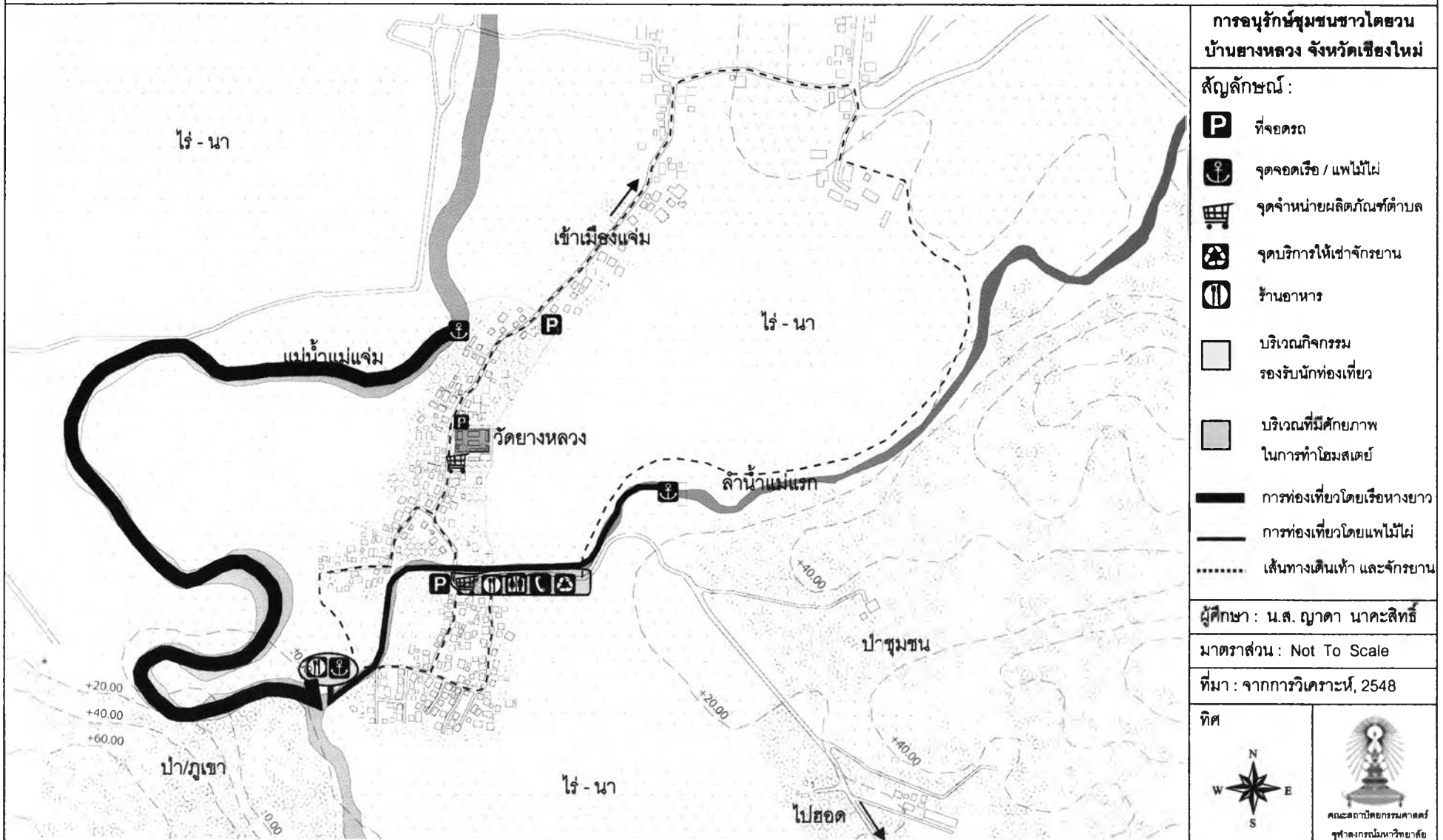
แม้ว่าชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงจะมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดการพัฒนาและหลายแห่งที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม อาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่โดยเฉพาะเรือนพื้นดินขาดการดูแลรักษา และงบประมาณทางด้านการเงินเป็นสำคัญ เส้นทางสัญจรขาดการจัดระเบียบ สภาพแวดล้อมบริเวณวัดและชุมชนขาดความร่มรื่น และภูมิทัศน์ที่สวยงาม พื้นที่ยี่มน้ำแม่แรกแต่เดิมที่ไม่สามารถเดินข้ามได้ในปัจจุบันเริ่มตื้นเขิน และตลิ่งพังทลาย ฯลฯ จึงควรมีการปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวโดยดำเนินการดังนี้

- ปรับปรุงสภาพแวดล้อม และภูมิทัศน์บริเวณหน้าวัด ที่ว่างและทางสัญจรภายในชุมชนให้มีความร่มรื่น สวยงาม โดยเน้นการใช้พืชพรรณภายในท้องถิ่น
- รณรงค์และสนับสนุนให้เจ้าของบ้านเรือนปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารที่เสื่อมโทรมให้กลับสู่สภาพที่ดี และให้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนปรับปรุงสภาพบริเวณบ้านเรือนให้มีความร่มรื่นและสวยงาม เช่น การใช้รั้วตามรูปแบบของชาวไตยวนในอดีต ที่เป็นรั้วจากธรรมชาติ รั้วกินได้ ไม่ใช่รั้วคอนกรีต

นอกจากการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในชุมชนแล้วในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงจะต้องทำไปพร้อมกับการฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมภายในท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยอดีตซึ่งสมควรมีการดำเนินการดังนี้

- สนับสนุนให้โรงเรียน วัด และชุมชน มีการจัดทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยอดีตทั้งที่มีอยู่เดิมและกิจกรรมใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน
- จัดทำปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีภายในท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่ให้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
- จัดกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน และชนเผ่าต่างๆ
- ฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรม และประเพณี พิธีกรรมที่สูญหาย เช่น พิธีเสาะคนเกิด คติเกี่ยวกับความตาย การทอผ้าขึ้นดินจกสายโบราณ การปักข้าวล้านบาตรในวันสำคัญทางศาสนา
- สนับสนุนการให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์โดยเข้าไปพักและร่วมทำกิจกรรมกับเจ้าของบ้านตั้งแต่เช้าตื่นนอนจนเข้านอนในรูปแบบของสังคมเกษตรกรรมชาวไตยวน เน้นการได้รับอภัยค้ำไมตรีของคนในท้องถิ่น และการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

แผนที่ 8.5 แสดงการพัฒนาที่โล่ง ที่ว่าง และเส้นทางสัญจรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ชุมชนชาวโคชนวน
บ้านขางหลวง จังหวัดเชียงใหม่

สัญลักษณ์ :

- ที่จอดรถ
- จุดจอดเรือ / แพไม้ไผ่
- จุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตำบล
- จุดบริการให้เช่าจักรยาน
- ร้านอาหาร
- บริเวณกิจกรรม
รองรับนักท่องเที่ยว
- บริเวณที่มีศักยภาพ
ในการทำโฮมสเตย์
- การท่องเที่ยวโดยเรือหางยาว
- การท่องเที่ยวโดยแพไม้ไผ่
- เส้นทางเดินเท้า และจักรยาน

ผู้ศึกษา : น.ส. ญาดา นาคะสิทธิ์

มาตราส่วน : Not To Scale

ที่มา : จากการวิเคราะห์, 2548

ทิศ

คณะศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในชุมชน และการฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมภายในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวแล้ว การจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถสื่อความหมาย และสร้างความเข้าใจอย่างเป็นระบบ โดยการจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งควรมีการดำเนินการดังนี้

- จัดทำป้ายชี้ทาง และสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าใจง่าย ติดตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสม โดยออกแบบให้มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
- จัดทำโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวทางบก โดยผสมผสานการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า และการใช้จักรยานในบริเวณชุมชนและพื้นที่โดยรอบ
- จัดทำโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำระยะสั้น โดยจัดให้มีกิจกรรมการล่องแพไม้ไผ่ที่มีสามารถเลือกต่อแพกันเองในกลุ่ม หรือเลือกที่จะใช้บริการคนในท้องถิ่นเป็นผู้ต่อแพให้ในเส้นทางลำน้ำแม่แรกภายในชุมชนไปจนถึงบริเวณปากทางของลำน้ำที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำแม่แจ่ม หรือเส้นทางล่องเรือชมทัศนียภาพแบบสังคมเกษตรกรรมบริเวณแม่น้ำแม่แจ่มตั้งแต่หัวบ้านหรือพื้นที่บริเวณหัวชุมชนล่องเรือมาเรื่อยๆ จนถึงบริเวณที่มาบรรจบกับลำน้ำแม่แรกท้ายชุมชน
- จัดสร้าง และปรับปรุงพื้นที่ริมลำน้ำเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้ปลอดภัย และได้มาตรฐาน

โดยแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรมีการดูแลและจัดการโดยการรวมกลุ่มของชาวบ้านภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ และควรมีการสนับสนุนการรวมกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่นขึ้น เพื่อสร้างมาตรฐานในด้านราคา การให้บริการ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ รวมทั้งควบคุมการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางในการที่จะพัฒนาทางการท่องเที่ยวของชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงโดยละเอียดเพื่อไม่ให้กระทบถึงวิถีชีวิตที่ยังคงอยู่ และสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นระบบ
2. ควรมีการศึกษาและจัดทำพื้นที่อนุรักษ์บริเวณชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวงเพื่อเป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้กับชุมชนอื่นๆ ในเมืองแม่แจ่มได้ศึกษาและเรียนรู้ถึงกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป
3. ควรมีการขยายผลการศึกษาในพื้นที่ชุมชนชาวไตยวนบ้านยางหลวง เพื่อให้เกิดโครงข่ายการอนุรักษ์ชุมชนชาวไตยวนอย่างเป็นเอกภาพ